

BELGELERLE ADIM ADIM ESKİ KONYA - 24-

PİR ESAT SULTAN TÜRBESİ VE ÇEVRESİ

M. Ali Uz- Muhammet Doğan

Geçen yıllarda başladığımız “Adım Adım Eski Konya” başlıklı dizi yazımıza devam ediyoruz. Bugün de “Eski Garaj” ve “Pir Esat Sultan Türbesi” ve çevresi üzerinde duracağız. Bu bölge sur dışında, Sarıyakup Mezarlığı ve çevresinden Larende Caddesi’ne kadar kabristanlarla dolu bir bölge. Rivayetlere bakıldığında bu bölgenin Selçuklu döneminden önce de meskûn bir bölge olduğu ve muhtemelen sur dışında pek çok savaşın bu bölgede cereyan ettiğini göstermektedir.

Pisili Sultan olarak da anılan Pir Esat Sultan’ın Türbesi, adı ile anılan mahallededir. Pir Esat Sultan, Mevlâna’nın muasırı olup, türbesindeki kitabeye göre; Hicri 662, Miladi 1263 yılında Mevlâna’dan on yıl kadar önce vefat etmiştir. Döneminin tanınmış şeyhlerindedir.

Sandukasının solunda, ayakucuna doğru küçük bir sanduka daha bulunmaktadır. Halk arasındaki bir inanca göre bunun altında Şeyh Esad’ın kedisi gömülüdür. Şeyh Esad’a “Pisili Sultan” denilmesinin sebebi budur. Şeyh Esad, Hz. Peygamber’e isnat edilen, “Kedi sevmek imanının kemalindedir” (Aclûnî, I, 415) sözüne uyarak kedi-

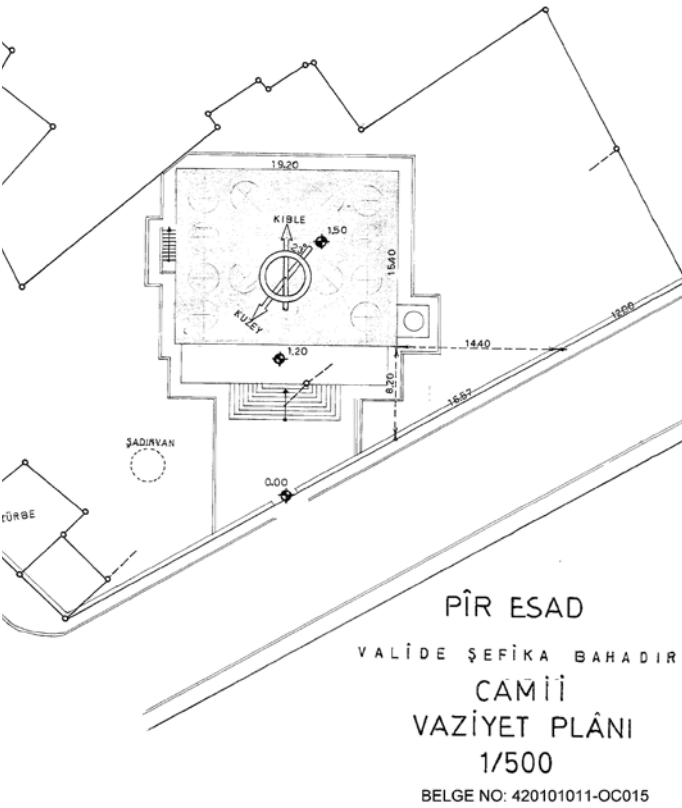

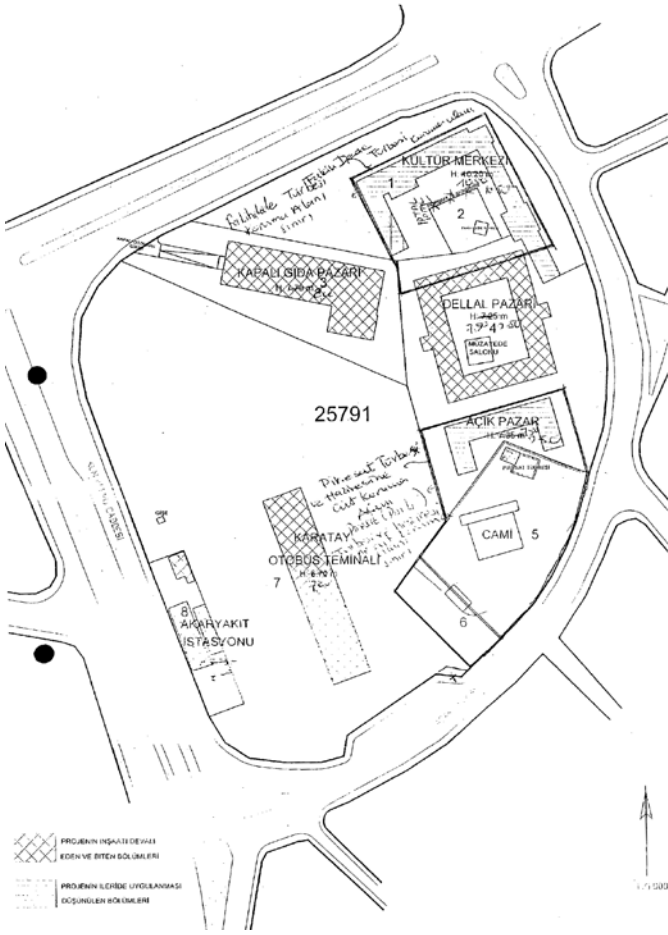
sine karşı aşırı bir sevgi göstermiş, vefatından sonra kırk gün yemeden, içmeden kesilen kedisi ölünce şeyhin vasiyetine uyularak buraya gömülmüştür.

Pir Esat Türbesi, dıştan 7 X 6 metre ve 4,05 X 4,95 metre iç ölçüsünde, dört köşe bir yapıdır. Tek katlı tuğla bir yapıdır. 1440 yılında yenilenmiştir Türbenin giriş kapısı doğu yönündedir. Güney, batı ve kuzey yönünde göz hizasında ikişer penceresi ve dört ana yöne açılan ufak tepe pencereleri de vardır. 1974 yılında ve 1993 yılında çevresi ile birlikte yeniden düzenlenmiş ve türbe restore edilmiştir.

Türbenin doğusunda olduğu bilinen zâviyenin içinde Karamanoğulları döneminden şeyhlere ait mezar taşları ve sandukalar vardır. Bunlar vaktiyle toprak sıvalı iken sonradan betonla sıvanmıştır. Son düzenlemelerde ise bu beton sıva da kaldırılmış ve yerleri ayrılarak zeminde bordür taşları ile gösterilmiştir. Burada halen on bir mezar bulunmakta, mezar taşlarının bir kısmı kırılmış vaziyette türbenin içinde bir kısmı ise dışarıda arka duvarının köşesinde durmaktadır.

Pir Esat Vakfı'nın Konya ve çevresinde pek çok vakfı bulunmaktadır. Günümüze iki vakfiyesi gelmiştir. Bunlardan ilki ile türbe ve zâviye Muharrem 844 (Haziran 1440) yılında Karamanoğulları ümerâsından Mûsâ Paşa ibn-i Efendi Seyyidi tara-

findan yeniden yaptırılarak, vakfa birçok vakıf daha ilâve edilmiştir. 882 Ramazanı (Aralık 1477) tarihli ikinci vakfiye ise İbrahim Paşa İbn-i Mehmed İbn-i Muhsin'e aittir⁽¹⁾.

Pir Esat Türbesinin bulunduğu yerden Karaslan'a, Karaslan'dan Evdireşe'ye kadar uzanan bir bölge Pir Esat Vakfına aittir. Yine Çumra'da geniş bir alan aynı vakfa dahildir. Bu vakıfların çoğu Karamanoğlu döneminde yapıldığı gibi Konya'nın pek çok bölgesinde de yüzlerce münferit vakıfları bulunmaktadır. Bu vakıflar Pir Esat Sultan'ın Türbe ve Zaviyesi'nin bakımı için yapılmıştır.

Külliye çevresinde oluşan mahalle asırlarca Pir Esat Mahallesi olarak anılmış, sonradan genişleyen mahalle üç mahalleyle bölünmüştür.

Pir Esat Türbesi Mescidi ve

(1) KONYALI, İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, 1964, s.702 vd.; ATÇEKEN, Zeki, "Pir Esat Külliyesi", İslam Ansiklopedisi, C. 34, s. 275.

Zaviyesi

Türbe, mescit ve zaviye etrafı çevrili bir bahçe içerisinde yer almaktadır⁽²⁾. Aynı bahçe içerisinde bulunduğu tahmin edilen zaviye Osmanlı döneminde yıkılmıştır. Eski Mescit türbenin kuzey yanında iken, 1988 yılında yeni Camii yapıldıktan sonra yıkılmıştır. Yeni Camii türbenin doğu tarafına daha geniş olarak "Pir Esat Valide Şefika Bahadır Camii Şerifi"⁽³⁾

(2) 57 pafta, 52 ada 11 parselde yer alan Pir Esat Türbesi ve 12 parselde yer alan Pir Esat Camii, Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.12.1982 tarih ve A-3861 sayılı Kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. 12 parselde yer alan Pir Esat Camisi'nin tescil kaydı sonradan Ali Rıza Bahadır'ın başvurusu üzerine, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 14.12.1984 tarih ve 549 sayılı kararı ile "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliği taşıması nedeniyle tescil kaydı kaldırılmıştır.

(3) "Pir Esat Valide Şefika Bahadır Camii Şerifi", Pir Esat Abacı Seyit Mahallesi sakinlerinden (Ali oğlu, 1331 doğumlu, Konya, Merkez, Piresat Mah. 38. sırada nüfusa kayıtlı) Dr. Ali Rıza Bahadır tarafından annesi Şefika Hanım adına, Konya Üçüncü Noterliği'nin 09.09.1985 tarih ve 40760 yevmiye nolu Vakıflar Genel Müdürlüğü ile yapılan Noter Protokolü ile tespit edilen şartlar dahilinde inşa edilmiştir. Caminin 1993 yılında İmam ve Hatibi Hüsnü GÜZEL'dir.

adıyla yaptırılmıştır.

Cami, Türbe ve zaviyenin yer aldığı bahçe 57 pafta, 52 ada 11 parselde yer almakta olup, 1643 metrekaredir. Eski mescit ise 12 parselde, 150 metrekaredir.

Pir Esat Kabristanı

Kabristan, türbenin kuzeyinde, 69 ada, 6 parselde olup 25 bin 33 metrekarelik oldukça geniş bir alana oturmaktadır. Günümüzde tamamen ortadan kalkmıştır. Şimdi kabristanın yeri, “Eski Garaj” terminal binası olarak kullanılmaktadır.

Bölgede 71 ada, 111 parselde kayıtlı 4 metrekarelik alana oturan bir de çeşme bulunmaktadır.

Sarıyakup Kabristanı ve Camii

70 ada, 1 parselde yer alan Sarıyakup Kabristanı, 3616 metrekarelik bir alana oturmaktadır. 2 numaralı parseldeki cami alanı ise 180 metrekaredir.

Sarıyakup Camii'nin önü ve kabristanın kuzey tarafı ve Hâkimiyeti Milliye Okulu'nun bulunduğu bölge de tamamen kabristanlık bir alandır. Sarıyakup Kabristanı'nda üç peygamberin metfun olduğu rivayet edilir.

Eskiden Pir Esat Türbe ve Mescidi'nin çevresi evlerle dolu iken

yakın bir zamanda bunlar istimlak edilerek türbenin etrafı açılmış ve yerine Karatay Belediyesi tarafından yeni binalar inşa edilmiştir⁽⁴⁾.

Sarıyakup camisinin doğu tarafında 71 da, 38 parselde kayıtlı 120 metrekarelik eski Dedemoğlu Mescidi ve Türbesi'nin arsası da satılarak yerine ev ve altına dükkânlar inşa edilmiştir. Eskiden mescidin yanında da 50 metrekarelik alana oturan mescidin vakfı olan bir fırın bulunmaktadır.

Yağlıtaş Kabristanı

Konya'nın en meşhur kabristanlarından birisi olan bu kabristan da bu bölgenin batı tarafında yer almakta olup, 71 ada ve 38 parselde kayıtlıdır. 26 bin 550 metrekarelik bir alana oturmaktadır. Kabristan 1940'lı yıllara doğru kaldırılmıştır. Furkandede Caddesi'nin doğu ucu bu kabristan üzerinden geçirilmiştir. Bir bölümünün üzerinde de halen petrol istasyonu bulunmaktadır.

Saman Pazarı'nın da Pir Esat Türbesi'nin kuzeyindeki cadde üzerinde idi. Son uygulamalarla bölge de tarihi doku tamamen yok oldu.

KAYNAKÇA:

ATÇEKEN, Zeki, “Pir Esat Külliyesi”, İslam Ansiklopedisi, C. 34, s. 275.

ATÇEKEN, Zeki, Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması, Ankara 1998, s. 117-123.

ERDOĞAN, H. Abdülkadir, “Pir Esad”, Türk Sözü Gazetesi, Konya 4 Mayıs 1918.

Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi.

Konya Tapu ve Kadastro Arşivi.

KONYALI, İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, 1964, s. 702-716.

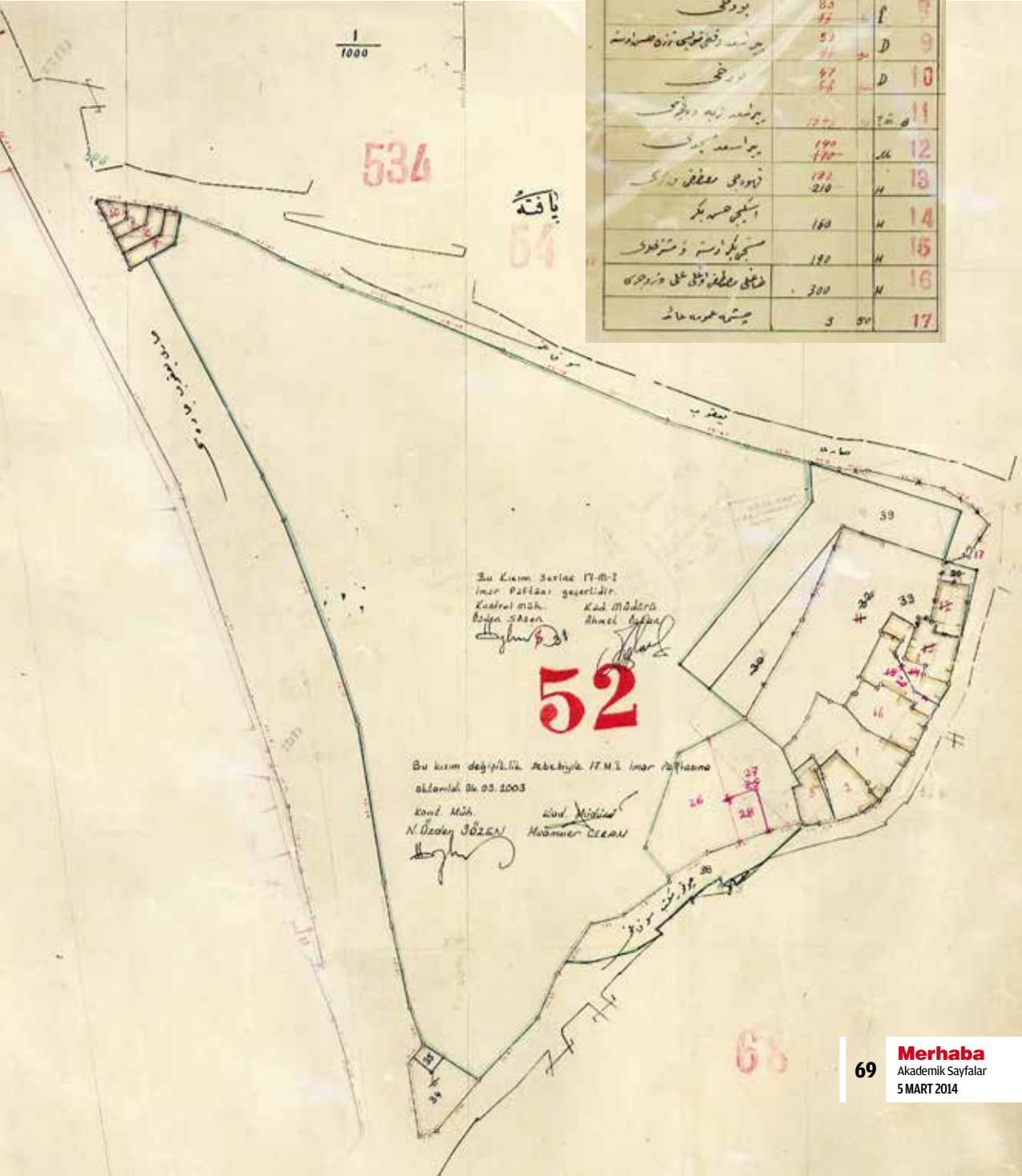
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi.

(4) Halil ÜRÜN'ün belediye başkanlığı döneminde 1998 yılında bu alan için “Konya Karatay Kent Merkezi Kentsel Tasarımı” yarışması düzenlenmiştir. Tülin Hadi ve Cem İlhan'ın Mimari Projesi birinci olmuş ve bu proje revize edilerek kısmen uygulanmıştır. Proje kapsamında yapılması planlanan Karatay Belediyesi binası ise karşıdaki adada başka bir proje ile hayata geçmiştir. Günümüzde Tellal Pazarı, Terminal Binası bu proje kapsamında yapılmıştır.

اضافة:

مستغرف	مساحة مستغرفة مربع مترا	تاريخ البناء	رقم
علي اوكي حبيب	520	H	1
مدرسة اوكي ابراهيم	200	H	2
ماني اوكي عبد الله	150	H	3
برنامعة وقفه عرصه	1250 1470	H	4
برنامعة قبر سنان	5000	K8	5
برنامعة اوكي	300	H	6
برنامعة اوكي	100	H	7
برنامعة	80	H	8
برنامعة اوكي	50	D	9
برنامعة	40	D	10
برنامعة زبده اوكي	100	H	11
برنامعة اوكي	190 170	H	12
زادوي مستغرفه اوكي	190 210	H	13
ابن حبه بكر	160	H	14
سكني بوزنة و مستغرفه	190	H	15
مستغرفه اوكي اوكي	300	H	16
مستغرفه عرصه حارة	3	H	17

Konya'nın Fihristi: VELİ SABRİ UYAR (I)

I. AİLESİ VE TAHSİL HAYATI

1 874'de Şeyh Aliman Yahşi Mahallesi'nde doğdu. Babası aslen Iğınlı olan ve "Sofuoğulları" ya da "Şeyhzade" diye bilinen Konya'nın köklü ailelerinden Veli Efendi'dir. Veli Efendi, Sipahi Pazarı'nda esnafılık yapardı. Sonradan nüfusunu Konya'nın Hoca Habib Mahallesi'ne naklettirmiştir. Annesi ise Emine Hanım'dır.

Veli Sabri, babasını daha anne karında iken; annesini ise 8 yaşında iken kaybetti. Onu dayısı Hacı Hüseyin Efendi himaye etti. Hüseyin Efendi'nin çocuğu olmadığı için bütün sevgisini ona vererek topluma faydalı bir insan olarak yetişmesini sağladı.

Veli Sabri, ilk eğitimini mahallesindeki sıbyan mektebinde Yakazade Mustafa Efendi'den tamamladı. Burada Kur'an-ı Kerim'i ezberleyerek hafız oldu.

Önce Molla Efendi Medresesi'ne girerek Müderris Ağrılı Mustafa Efendi'den sonra da İrfaniye Medresesi'nde Hilafizade Ali Rıza Efendi'den sarf, nahiv, Molla Cami, fıkıh gibi dersler aldı.

Bununla da yetinmeyen Veli Sabri, devrinin tanınmış alim müderrislerinden Silleli Ali ve Yürük Hacı Şükrü Efendi'lerden Arapça tahsil etti.

Nevşehirli Hüseyin Avni Efendi'den(1) Arapça, Farsça dersi okudu. Hüseyin Avni Efendi yeni açılan Konya Darülmuallimin (Erkek Öğretmen) Okulu'na müdür olunca Veli Sabri de 1897'de eğitim süresi iki yıl olan bu okula kaydoldu.

Müftü Gezlevili Hacı Ahmet Efendinin kızı Havva Hanım (1888-27.02.1957) ile evlenen Veli Sabri Efendi'nin iki erkek iki kız altı evladı oldu(2). Kızı Güzide 22 Temmuz 1942 tarihinde çok küçük yaşta vefat etti.

Oğlu Nuri UYAR (1903-17.11.1975) ilk okul öğretmeni iken TCDDY geçmiş ve istasyon müdürlüğü yapmış, en son Zonguldak Filyos (Hisarönü) İstasyon Müdürü iken emekli olmuştur. Mükerrerem Hanım ile evlenmiş ve Altıok Uyar (vefatı 17 Kasım

1979), Aytuğ Uyar, Mehmetcem Uyar, Ahmet Sabri Uyar ve Güzin Uyar isimli dört erkek bir kız evladı vardır.

Diğer oğlu Şair Mehmet Abidin Uyar(3) (vefatı 26.04. 1998, İstan-

(1) Aslen Nevşehirli olan Hüseyin Avni Bey, Konya Milli Eğitimi'ne büyük hizmetleri geçen bir zattır. Konya Erkek Öğretmen Okulu açıldığı zaman ilk müdürü Hüseyin Avni Bey olup, bu vazifede 1910 senesine kadar kaldı. Daha sonra açılan Dar'ül-Irfan Mektebi müdürlüğünde bulundu. 1922'de vefat etti. Oğlu Mucib Avni Bey'in ise Konya Babalık'ta yayınlamış pek çok şiiri mevcuttur.

(2) Aile hakkındaki bilgileri 27.02.2014 tarihinde Veli Sabri UYAR'ın torunu Ümit Sürmeli Börü vermiştir. Kendilerine teşekkür ederiz.

(3) Yeni Konya, 27 Nisan 1954.

bul) Hanife Hanım ile evlenmiş ve oğlu Savaş Uyar (14.02. 1993 tarihinde genç yaşta vefat etmiştir) ve kızı Yaşar Uyar doğmuştur.

Kızı Ayşe Nazire Hanım (vefatı 1997), Kadızade Ahmet Sürmeli'nin oğlu Cemal Sürmeli ile evlenmiş, Ümit (Börü) adında bir kızları olmuştur(4). Ümit Börü'nün de iki kızından üç erkek, bir kız dört torunu vardır.

Veli Sabri Uyar'ın torunları ve torun çocukları ile aile halen devam etmektedir.

II. ÖĞRETMENLİK HAYATI

1899'da Daru'l-muallimin'den mezun olduktan sonra 250 kuruş maaşla Ilgın Mebde-i Fuyuzat İlkokulu'na tayin edildi.

Ilgın'da iken zamanın ünlü âlimlerinden Müftü Abdullah Efendi'den Arapça ve Farsça dersleri aldı. Öğretmenlik göreviyle birlikte Lala Mustafa Paşa Camii'nde de imamlıkta bulundu.

Konyalı Valisi Ferit Paşa'nın dikkatini çeken bu genç öğretmen bir müddet sonra Sille İlkokulu'na nakledildi. Ilgınlıların Vilayete verdikleri dilekçeler üzerine tekrar Ilgın Bulcuk İlkokulu'na nakledildi. Öğretmenlik vazifesi ile birlikte aynı zamanda köyün imam ve hatipliğini de yaptı.

Bu sırada o civarda olan Mahmuthisar ve Tekke (Beykonak) köylerinde birkaç yıl öğretmenlik yaptı.

Daha sonra Konya'ya tayini çıkarak Hacı Fettah Kabristanı güneyinde bulunan Alemdar Mustafa Paşa Mektebi'ne 18 Ekim 1922'de başöğretmen olarak atandı. Beş yıl bu okulda hizmetten sonra Ulurmak İlkokulu'na tayin edildi. Bu vazifede iken emekli oldu. Öğretmenliği sırasında pek çok öğrenci yetiştirdi.

Emekli olduktan sonra 1927'de

(Sağdan sola) Oturanlar; Müze Müdürü Yusuf AKYURT, Kütüphane Muhafızı Mustafa Bey, Müze Bekçisi. Ayaktakiler; Ankaravi Mehmet Arısoy Dede, Kütüphane Memurları, Veli Sabri UYAR Mevlana Müzesi'nde

bir süre ücretli olarak ve odacı kadrosu ile Konya Müzesi'nin temizlik işlerinde çalıştı.

Veli Sabri Efendi'nin Farsça bilgisinden istifade ve Farsçasını iletirmek amacı ile Mevlânâ Müzesi Müdürü Zeki Oral, odacı kadrosu ile müzede görev verdiği Veli Sabri Efendi'yi boş zamanlarında masaların tozunu aldırılmaya, pencere kenarlarının temiz tutulmasına itina göstermesini tenbih etmiş, ara sıra gelir, kontrol eder, şayet noksanlık görürse hocaya darılmış. Hoca'da Farsça dersi verdiği bu müdüre dersini bilemediği zaman, yanlış okuduğu vakit biraz sert çıkış yaparmış, müdür de buna içerlemiş. "Neden darılıyorsun tatlılıkla söyleyemez misin?" deyince, Veli Sabri Efendi taşı gedğine koymuş: "Sen ufak bir noksanlık gördüğün zaman bana

(4) Saima YARDIMCI, "Konya'da Asırlık Bir Çınar", Konya 2011, s. 54, 55.

neden sert çıkış yaparsın da tatlılıkla söylemezsin.” sözü üzerine Zeki Bey de hocaya karşı daha tatlı dille hitab etmeye başlamış,

Daha sonra Mevlânâ Müzesi'nin Kütüphane bölümüne memur olarak alınarak 15 yıl süreyle burada çalıştı. Bu görevde iken bir Konya ziyareti esnasında Mustafa Kemal Atatürk, Mevlana Müzesi'ni ziyaret etmiş ve Kütüphanedeki düzen ve tertibi çok beğenmiştir. Bunun üzerine Veli Sabri Efendi'ye kendi el yazısı ile teşekkür etmiştir.

Veli Sabri, 1942'de Konya Halkevi Kitaplığı'na, 1947'de Yusuf Ağa Kitaplığı'na 1948 yılı Temmuz ayında tekrar Halkevi Kitaplığı'na memur olarak tayin olundu. 1950'de bu vazifeden ayrılarak evinde istirahata çekildi.

Konya'nın Babı Aksaray Mahallesi Sırçalı Mescit'inde imam olarak görev de yapan Veli Sabri Efendi, bu görevden aldığı az bir ücreti de yine mescidin ihtiyaçlarına sarf etmiştir.

III. ARAŞTIRMALARI

Veli Sabri Uyar'ın en önemli çalışması Konya Halkevi'nin çıkardığı “Konya” dergisinde yayınlanan “Hattatlar Armağanı” ve “Konya Bilginleri” adlı çalışmalarıdır. O, 206'sı hattat ve 72'si Konyalı bilgin olmak üzere ait hazırladığı 278 biyografiyi bu dergide neşretti. Bu mecmua kapanınca araştırmaları da tamamlanmadan kaldı.

1. Hattatlar Armağanı

Konya dergisinde Temmuz 1946'dan itibaren yayınlamaya başladığı “Hattatlar Armağanı” adlı eserinin önsözünde Veli Sabri Efendi şöyle demektedir:

“Konyamızın son zamanlarda pek nadir yetiştirmiş olduğu güzel sanatlar bakımından büyük değer taşıyan hattatlar, tezhipçiler, nakışçılar ve mücellitleri ad ve sanları günler geçtikçe unutulmaktadır. Şimdiye kadar

Konya'yı bu yönde ilgilendiren bir eser dahi yayınlanmamıştır. Gerçi “Kamusü'l-A'lâm”, “Tuhfetül-hattatin” ve “Devhatü'l-küttap” gibi eserlerde bazı Konya hattatlarının adları varsa da bunların tekrar neşrine lüzum görülmediğinden eserime almadım. Epey zamandan beri çalışıp çabalararak derlediğim ve sırf kendi naçiz kalemimin mahsulü olan (110) adet hattatın kısa tercümei hallerini (Hattatlar Armağanı) adıyla yayınlamayı uygun gördüm. Eserde adı geçen hattatlar Konya, Silile ve Ilgın çevresinde yaşamış olanlardır. On dokuzuncu yüzyılda yaşayanlardan başlayarak bugüne kadar gelip geçen hattatlar yazılmıştır. Yalnız bunlardan on iki tanesi hayattadırlar. Bununla beraber eserde görülen hataların niyet-i halisaneme bağışlanacağım ümit eder ve noksanının ikmalini bu sahada çalışan kıymetli varlıkların tamamlamasını rica ederim.” (Konya, Temmuz Ağustos 1946, sy.93-94 s. 24)

2. Konya Bilginleri

Konya dergisinde Ağustos 1948'den itibaren yayınlamaya başladığı “Konya Bilginleri” adlı çalışmasının önsözünde Veli Sabri Efendi: “Bu naçiz eseri dedemiz Konya müftüsü Gezlevli Hacı Ahmet ve Ilgın Müftüsü Abdullah Hilmi efendilerin ruhlarına ithaf ediyorum” dedikten sonra şöyle devam eder:

“Konya'mızın çevresinde bulunan bütün kabristanları hayli müddet baştanbaşa yaz ve kış demedim gezdim, dolaştım. Hem de bu suretle ervah-ı emvatı ziyaret etmiş oldum. Bu dar-ı fenâdan, o bir dâr-ı bekaya rihlet ve hicret eden din ve yurt uğrunda her türlü fedakârlığı ihtiyar etmiş olan, biz ahlâfa yadigar bırakıp gittikleri dini eserleri mahza takdir ve takdis ve namlarının ebedi surette beka ve temadisi için evvelâ ismi ve cismi unutulmuş ulemayı kiramın ve meşayih-i ızâmın kabir taşlarındaki kitabeleri derc ve tespit ettim. Saniyen: tercüme-i

hallerini şundan bundan sora sora kalemle alarak mümkün merteye hakikate yaklaşılarak naçiz bir kitap haline getirdim. Bundan husule gelen hata ve kusurumu niyet-i haliseme bağışlayarak, noksanını tamamlayarak bu suretle af ile muamele buyurmalarım erbab-ı kalem ve ihvan-ı dinimin ahlâk-i hamidelerinden rica ederim. Allah'tan Tevfik ve hidayet."

Bundan sonra "devam edecek" kaydıyla 72 âlimin hayat hikâyesini bölümler halinde yayınlanmıştır. İncelediği şahıslar şunlardır:

Himmet Efendi, Şirvanlı Hacı Halil, İçelli Mehmet Sadık, Mehmet Bahaeddin, Hasan Kudsi, Tobbaş Ahmed Kudsi, Şeyh Ahmet, Kalender Efendi, Hacı Mehmet Efendi, Hacı Mükremin Efendi, Hacı Süleyman Salim Efendi, Abdülbasir Efendi, Bosnalı Abdullah Efendi, Mevlevi Mehmet Vehbi el-Konevi, Köseç Ahmet Efendi, Paşmakçızade Seyyid Abdullah Efendi, Ahmet Eflaki, Şeyh Veli Sultan, Ali b. Ebi Tahir, Halet Efendi, Konya Müftüsü Zekerriya Efendi, Nuh Efendi (Konya Müftüsü) , İsa Efendi (Konya Müftüsü) , Hacı İbrahim Efendi (Konya Müftüsü), Ebu Said Hadimi, Eşenlerlioğlu Müftü Seyyid Ahmed Efendi, Eşenlerlioğlu Seyyid Abdurrahman Efendi (Konya Müftüsü) , Seyyid Mehmet Efendi (Konya Müftüsü), Şehid Seyyid Ahmed Hadimi (Müftü), Hacı İbrahim Efendi (Müftü), Bağlıcalıoğlu Hacı İbrahim

Efendi (Müftü), Abdülehat Mehmet Efendi (Müftü), Gezlevili Hacı Ahmet Efendi (Müftü), Karahafız Mustafa Efendi (Müftü), Kafalızade Mehmet Sait Efendi (Müftü), Abdullah Vahdi (Müftü), Kadınhanılı Hacı Hüseyin Efendi (Konya Müftüsü), Mehmet Selim Efendi (Akşehir Müftüsü), Gevraki Hacı Abdülkadir (Müftü), Aladağlı Hacı Ahmet Efendi (Müftü), Ali Rıza Efendi (Müftü), Yalvaçlı Ömer Efendi (Müftü), Mehmet Efendi Karaağaç Müftüsü, Mustafa İhsan Efendi Ermenek (Müftü) ., Memiş Efendi (Beşşehir Müftüsü), Abdullah Hilmi Efendi (Ilgın Müftüsü), Hacı İsmail Hakkı Efendi (Karapınar Müftüsü), Hacı Ali Şuhudi Öğütçü (Müftü), Hacı Lokman Baştav (Ilgın Müftüsü), Müsevvit Molla Mehmet Efendi, Müsevvit İbrahim Efendi, Müsevvit Ali Efendi, Müsevvit Hacı Hasan Efendi, Müsevvit Mustafa Fehmi Efendi, Müsevvit Kürt Hacı Halil Efendi, Sarı Müsevvit Mehmet Efendi, Müsevvit Hacı Hasan Efendi, Ahmet Efendi, Molla Efendi, Sarı Yakup Karamani, Ziyaiyye Müderrisi İsa Efendi (Koç Bekir Ağa), Hacı Ali Efendi, Amasyalı Mehmet Efendi, Özdemiri Hacı Mustafa Efendi, Bağlıcalıoğlu Hacı Mehmet Efendi, Muhaddis Ahmet Efendi, Abdülkerim Efendi, Çankırlı Mustafa Efendi, İbrahim Efendi, Bakkalzade Mehmet Efendi, Hacı Adil Efendi, Saraçzade Hafız Ali Efendi.

• *Devam Edecek*

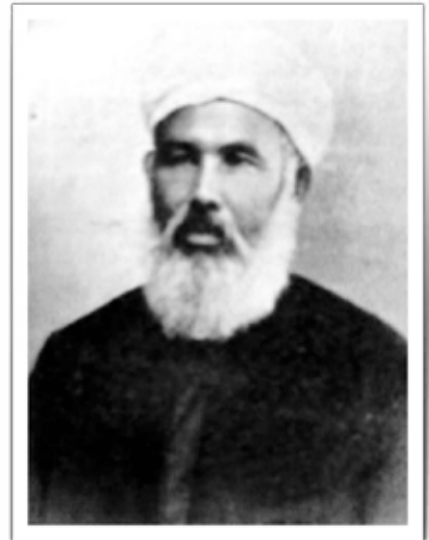
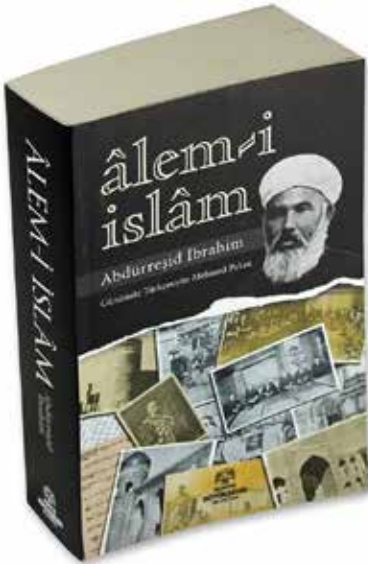
ÂLEM-İ İSLAM

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2013 yılında ikinci baskısı yapılan “Âlem-i İslâm”, Rusya-Sibirya Türklerinin liderlerinden, seyyah, yazar, bilgin bir şahsiyet olan Abdürreşid İbrahim’in en önemli eserlerindedir. Bu eser, iki cilt halinde 1912 ve 1913’te Eşref Edib’in gayretiyle ilk defa İstanbul’da neşredilmiştir. Eser, Abdürreşid İbrahim’in, yayından önce özellikle 1907-1910 yılları arasında gerçekleştirdiği büyük seyahatin hatıralarıdır.

Kitabın tanıtımında da veciz bir şekilde ifade edildiği üzere; “XIX. yüzyıl ile XX. yüzyıllar, İslâm Âlemi ve Türk dünyası için, felâketlerin peş peşe geldiği yıllardır. Türkistan, Kafkaslar, Kırım, Balkanlar; işgal, göç ve adı konulmadık bir soykırımın yaşandığı coğrafyalardır. Sağ kalıp yürümeye güç yetirenler, son sığı-

nak gördükleri, Anadolu yollarına düşerler. Anadolu’da geniş arazisiyle Konya, evini-barkını terk edip gelmiş muhacir kardeşlerine kucağını açar. Varlıklı “Evlad-ı Fatihan” artık yoksuludur. Yeni bir mahalle veya köyde yeniden iş kurup, ev açıp barınmak durumundadır. Konya’daki, Muhacir Pazarı, Muhacir Mahallesi, Tatar Camii vb. adlar; göçmen kitlelerin ilk yerleştirildikleri yıkım döneminin esintilerinden izler taşıyan yerlerdir. Günümüzde anılmayan, hakları aranmayan, hesabı sorulmayan o dehşet günlerinin acı hatıralarından biri de, Konya yöresine yerleştirilen Sibirya Türklerine ait köylerdir. Çarlık Rusyası’nın Hıristiyanlaştırma çalışmaları sistematik hale gelmiştir”

İşte bu yıllarda, Abdürreşid İbrahim Efendi, Buharalı Özbek bir aileden gelen Ömer Bey ile Başkurt

Türklerinden muallim Afife Hanım'ın oğlu olarak, 1857 yılında Sibirya'da Tobolsk ilinin Tara kasabasında dünyaya gelmiştir. Temel eğitimini Rusya'daki medreselerde görür. Sibiryalı Müslüman çocuklarının eğitimine yıllarını verir. Ardından, onlarda millî-manevî şuurun uyanması, haklarını savunmaları için Petersburg, Kazan, İstanbul'da kitap, dergi, gazeteler yayınlar. Şartlar zorlaşınca, Sibirya'da Hıristiyanlaşıp kaybolup gideceklerine, Anadolu'ya geçerek kimliklerini korumalarını ister.

1908'de bu çaba ile göçen, on binlerce Sibiryalı müslümanın yerleştirildiği yerlerden birisi de Konya'nın Cihanbeyli İlçesi'nin Böğrüdelik Köyü'dür. 1925-1933 arasında Abdürreşid İbrahim Efendi ve ailesi de bu köye gelerek, onların aralarında yaşar.

“Âlem-i İslâm”, Abdürreşid

İbrahim'in Türkiye Konya yıllarının öncesini anlatmaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından da tekrar neşredilen bu kıymetli eseri ile Abdürreşid İbrahim Efendi'yi rahmetle anıyoruz. Akademik Sayfalar'da gelecek sayılarda bir özel sayı ile Abdürreşid İbrahim Efendi'yi tekrar tanıtmayı düşünüyoruz. Yazarımız Doç. Dr. Caner ARABACI'nın arşiv belgelerine dayalı kıymetli çalışması ile hazırlanacak “Abdürreşid İbrahim Efendi Özel Sayısı” önemli tespitleri okuyucularımızın takdirlerine sunacaktır.

Aczimin Giryesi

İftiharımız...

İnsanız, biz de güldük ağladık, gülümüz hârimiz oldu,
Dört mevsimi biz de yaşadık, kışımız bahârımız oldu.
Şükür, ne hediye aldık ne de odamızda çiçek gördük,
Şu fâni cihânda bu da en büyük iftiharımız oldu.

Ahmet Sevgi

75 NUMARALI KONYA ŞER'İYE SİCİLİNE GÖRE 1837 - 1839 YILLARI ARASINDA KONYA'DA İKTİSADİ HAYAT

Osmanlı Devleti'nin en önemli yargı organı Şer'îye mahkemeleridir. Şer'î mahkemelerde tutulan, resmi statü taşıyan kayıtların toplandığı defterlere yaygın adıyla Şer'îye Sicilleri denir. Sahip oldukları içerik dolayısıyla tarihin çeşitli konularına ait uzunca bir dönemi kapsayacak şekilde bilgi ile donatılmışlardır.

İktisadi, içtimai, hukuki sosyal tarih kaynaklarından en önemlilerinden biri olan Şer'îye sicilleri, buldukları yerlerdeki hükümete ait her türlü vazifeleri gören ve halkın her alanda başvuracağı en önemli merci olan idari ve kazai yetkilere sahip kadılar tarafından tutulan defterlerden oluşmuştur.

Şer'îye sicillerinin önemleri şöyle sıralanabilir.

a) Şer'îye sicilleri, içtimaî, idarî, malî, iktisâdî, ticarî, ziraî, beledî, askerî ve siyasal bakımlardan tarihin bilinmeyen yönlerini aydınlatmak ve belgelendirmek imkânlarını verirler.

b) İçinde bulunan ferman, berat, mektup, divan tezkereleri ve diğer resmi kayıtlar ile devlet nizamını ortaya koyarlar.

c) Şer'îye sicillerinde birçok devlet adamı, müderris, âlim, şair, sanatkâr, mimar adları ge-

çer. Kişilerin isimleri, biyografileri hakkında sağlam ipucu verirler.

d) Mimari tarih açısından önemlidirler. İnşası veya tamiri yapılan mimari hakkında bilgi verirler.

e) Eskiden oturlan veya oturulmayan yerleri aydınlatmaları nedeniyle kasaba, köy, mahalle, semt, çiftlik, otlak özellikle aşiret ve cemaat işlemlerini içeren resmi kayıtlar iskân tarihi bakımından önemlidir.

f) Sicillerde rastlanılan sağlam kayıtlar, Osmanlı Devleti'nin malî, ziraî, askerî vb. durumlarını rakamlara dayanarak ortaya koymaktadır.

g) Dava konularıyla şer'îye mahkemelerinin çalışmalarını ve İslâm hukukunun uygulamalarda ki usul ve kaideleri ortaya konulur ve hukuk tarihi bakımından incelenmelidir.

h) Sicillerdeki anlatım ve üslûp şekilleri, eşya ve yiyecek isimleri dil ve folklor yönlerinden ayrı ayrı inceleme ve karşılaştırma konularıdır.

Siyasi tarihin yanı sıra askerî, kültürel, sosyal ve iktisadi yapı hakkında çok kıymetli bilgiler ihtiva eden şer'îye Sicilleri, şehri tarihi araştırmalarında çok büyük bir öneme haizdir. Çünkü

bunlardan ait oldukları yerde yaşayan halkın; günlük hayatını, giyecek ve yiyecek fiyatlarını, çarşılarını, evlerini, camilerini, çeşitli müesseselerini, mahalle ve köylerini, örf ve adetlerini, o zamanki hukuk ve tatbikatını, vakıflarını, hayat şartlarını, ödedikleri vergileri, devlet görevlileri ile olan münasebetlerini ve benzeri konularda durumlarını gösteren çok değerli bilgiler elde edilmesi mümkün olmaktadır⁽¹⁾.

Konya iline ait 75 numaralı Konya şerhiye sicili 150 sayfa ve 16,5x46 ebadındadır. Sicilde yer alan belgelerin konuları incelendiğinde 19. yy'da Konya ve dolayısıyla Osmanlı tarihi ile ilgili önemli bilgiler bulunduğu görülmektedir.

75 numaralı Şer'iyeye Sicil Defterinin kapsamış olduğu tarihler 1837 – 1839 (h. 1253 – 1255) yılları arasındadır. Sicil defterinde belge sayısı 150 sayfada 352 adettir.

I. EV FİYATLARI

Defterdeki belgelerde ev yerine menzil ifadesi kullanılmıştır. Terekeler içerisinde yer alan ev fiyatlarının birbirinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Fiyatları belirlenen evlerin büyüklüğü, müstemilatı, harabe olup olmadığı gibi unsurlara ulaşmak mümkün olmamaktadır. Ancak bazı tereke kayıtlarında evlerin dahiliye ve hariciye olarak ikiye

ayrıldığını⁽²⁾, bazılarının ise bir göz dam⁽³⁾ veya iki göz dam⁽⁴⁾ olarak sınıflandırmaya tabi tutulduğunu görmekteyiz. En düşük ev fiyatının 100 kuruş⁽⁵⁾ en yüksek ev fiyatının ise 10000 kuruş⁽⁶⁾ olduğunu görmekteyiz. Evlerin bu fiyat aralığında değişiklik göstermesinde büyüklüğü, müstemilatı ve hangi mahallede olduğu önem arz etmektedir.

II. CANLI HAYVAN FİYATLARI

Konya'da yaşam ve üretim biçimleri arasında hayvancılık önemli bir yere sahiptir. Şer'iyeye siciline göre dönemin taşıma hayvanları olan katır, beygir, kısrak, at ve merkep fiyatlarının besi hayvanlarına göre yüksek olması dikkat çekicidir. Sosyal hayatta işgücünün hafiflemesine yardımcı olan hayvanlara talebin fazla olması fiyatlardaki yüksekliğin nedeni olarak düşünülebilir. Tereke kayıtlarında geçen hayvan fiyatları hayvanın cinsine, ağırlığına, görünüşüne göre değişebilmektedir. Çünkü aynı cins ve yaşta olan iki hayvan arasında fiyatların değişmesi gayet normaldir. Bu nedenle hayvanları ayrıntılı tarif eden bilgiler olmaksızın satış rakamlarını vermek durumunda olduğumuz dikkate alınacak bir noktadır.

(2) K. Ş. S. 75-19/2,35/1

(3) K. Ş. S. 75-49/2

(4) K. Ş. S. 75-56/2

(5) K. Ş. S. 75-64/3,89/1,99/1,112/2

(6) K. Ş. S. 75-19/2,35/1,147/1

(1) İbrahim Yılmazçelik, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840), TTK, Ankara, 1995 s. 18-19.

Canlı Hayvan Fiyatları

Cinsi	Miktarı	Fiyatı	Belge No
Koyun	1	20 kuruş	88/2
Beygir	1	250 kuruş	5/1
Merkep ve sipa	1,1	200 kuruş	12/1
Öküz	1	100 kuruş	42/2
İnek	2	155 kuruş	123/3
Dana	1	60 kuruş	33/2
Kısrak	2	500 kuruş	35/1
Tay	1	110 kuruş	70/1
Katır	1	400 kuruş	31/1
Keçi	1	60 kuruş	111/2

III. EŞYA FİYATLARI

1. Dokuma Eşya Fiyatları

Konya'nın kültürel yapısının bir neticesi olarak hayvancılığın geniş bir yer tutması hayvancılığa dayalı sanayi kollarının gelişmesini sağlamıştır. Dokuma eşyalarının fiyat tespitinde malzemele-
rin yeni olanları baz alınmıştır.

Dokuma Eşya Fiyatları

Cinsi	Miktarı	Fiyatı	Belge No
Gömlek	1	10 kuruş	31/1
Halı	1	150 kuruş	31/1
Çuval	1	20 kuruş	104/1
Seccade	1	15 kuruş	8/1
Keçe	2	45 kuruş	13/4
Yorgan	1	35 kuruş	38/2
Şal	2	60 kuruş	7/2
Boğça	1	45 kuruş	13/3
Entari	1	15 kuruş	31/1
Sarık	1	10 kuruş	139/1
Cübbe	1	50 kuruş	26/2
Peşkir	2	10 kuruş	56/1
Şalvar	1	50 kuruş	15/2
Koyun kürkü	1	60 kuruş	13/4

2. Madeni Eşya Fiyatları

Konya'da demir işçiliğinin geliştiği görülmektedir. Nitekim birçok malzemenin temel maddesi olduğundan dolayı demir ve demir mamülleri önem arz etmektedir. Diğer bir metal işleme mesleği olarak ise kap kacak gibi mutfak eşyalarının yapılması yani bakırcılık da ayrı bir yer tutmaktadır. Gerçekten de bakırın diğer metallerden daha uygun işlenmesi ve kullanım alanının çok olması birçok eşyanın bakırdan yapılmasına sebep olmuştur. Tereke kayıtlarında sahan, tas, tepsi, tencere, ibrik, leğen, sini, mangal, cezve, gibi çeşitli eşyalar görülmektedir. Eşyaların fiyatları belgelere göre değişiklik göstermektedir. Belge içerisinde fiyatlar belirlenirken eşyaların yeni olmalarına dikkat edilmiş köhne eşya fiyatları dikkate alınmamıştır.

Madeni Eşya Fiyatları

Cinsi	Miktarı	Fiyatı	Belge No
Sahan	1	36 kuruş	70/1
Büyük sini	1	120 kuruş	35/1
Bıçak	1	10 kuruş	90/2
Kılıç	1	16 kuruş	135/1
Tabanca	1	50 kuruş	31/1
Sini	1	100 kuruş	77/1
Şamdan	1	5 kuruş	119/1
Divan sini	1	278 kuruş	57/1
Pirinç sahan	1	30 kuruş	25/2
Pekmez leğeni	1	150 kuruş	4/1
Abdest leğeni	1	60 kuruş	5/1
Çamaşır leğeni	1	100 kuruş	20/1
Mangal	1	50 kuruş	16/1
Hamam tası	1	10 kuruş	2/2

IV. MESLEKLER

Konya'da yaşayan insanların üretime katkılarını ve meşgul oldukları işleri ortaya koyan birçok belge sicil kayıtlarında yer almaktadır. Dellal, hamal ve huddam (hizmetçi) mesleklerinin diğer mesleklere göre sicillerde

daha fazla zikredilmesinin sebebi tereke kayıtlarında giderler arasında dellaliye, hamaliye, huddamiye ücretlerinin olmasıdır. Dellaliye, hamaliye ve huddamiye ücretleri mirasın büyüklüğüne göre değişebilmektedir. Belirleyebildiğimiz meslek gruplarını aşağıya sıralıyoruz.

Meslek Adı	Belge No
Bakkal	22/2, 38/2, 82/1, 101/2, 139/1
Bekmezci	131/1
Berber	1/1, 6/2, 43/1, 74/1,88/1,101/2, 131/1
Boyacı	128/3
Çeşmeci	23/1
Çiftçi	146/2
Çoban	46/1, 90/2, 101/2, 134/1
Debbağ	22/1, 33/2, 47/3,71/1
Dellal	7/2, 11/2, 12/2, 22/2, 38/2, 59/1, 61/2, 80/1, 93/2,95/1, 101/2, 116/2,117/1,117/2, 122/3, 126/1, 128/1, 128/2, 132/1, 134/1,136/1,139/1
Demirci	127/1
Ekmekçi	139/1
Haffaf	139/1
Hamal	52/1,61/2, 80/1, 93/2, 95/1, 101/2, 117/1,136/1
Helvacı	129/1
Huddam	59/1, 61/3, 63/1, 79/2, 80/1, 80/2, 81/1, 82/1, 82/2, 83/2, 84/1, 87/1, 87/2, 87/3, 92/1, 92/2, 99/1, 116/2, 130/1, 146/2
Kadayıfçı	80/1
Kahveci	38/2, 64/3, 75/1, 139/1
Kasap	139/1
Keçeci	42/1, 67/2
Kürkçü	19/1
Mumcu	63/2, 132/1
Nalbant	11/3
Nalçacı	17/2, 110/1
Palancı	131/1
Şamdancı	82/1
Terzi	28/1, 45/1, 67/1, 107/1,126/1, 139/1
Yağcı	102/1

Hüseyin ÖKSÜZ

ÂSİM'İ DA VAR MI?

Konya eşrafından neyzen, mûsikîşinas, nükte-
dan, kültürümüze pek çok hizmetleri bulunan,
aynı zamanda meşhur Hafız Ahmet ÇALIŞIR'ın
kayınpederi olan Hasan ÇOPUR'un bir hatırası şöyledir:

Hasan ÇOPUR'un babası Hüseyin ÇOPUR, yaşlılık yıllarında yüksek tansiyon illetine tutulur. Doktoru deniz seviyesinde yaşamasını tavsiye eder. O da İstanbul Erenköy'de bir daire alarak orada yaşamaya başlar. Hasan Çopur zaman zaman İstanbul'a, babasını ziyarete gider tabii olarak.

Bir gün çarşıdan eve geldiğinde babasının bir misafiri olduğunu görür. Bir komşuları ziyarete gelmiş, sohbet ediyorlar. Hasan ÇOPUR misafirin elini öper, "Hoş geldiniz efendim" der, hatırını sorar. Babası Hüseyin ÇOPUR misafirine "Efendim bizim Hasan da mûsikiyle uğraşır, ney üfler" deyince misafir, "Ooo memnun oldum evladım, neler çalışıyorsunuz" der.

Hasan ÇOPUR da efendim der "Biz her hafta toplanıyoruz, peşrevler, saz semaileri, dini mûsikî çalışıyoruz. Bu sene segâh makamını çalışıyoruz. Segâh makamı mı-bemol, fa-diyez alır, si'de karar verir" der. Misafir de "Aferin evladım. Pek memnun oldum" der.

Sohbet biraz devam eder... Misafir müsade ister, kalkar, ayakkabılarını giyerken "bize de bekleriz" der.

Hasan ÇOPUR sorar "Efendim ism-i âliniz" der. Misafir "Yesârî derler" deyince (Hasan ÇOPUR bu kısmı kendisi anlatırken "Azizim o anda tepemden bir kaynar su döküldü"der), Hasan

ÇOPUR'un gönlüne bir tüpürtü çöker ve çekinerek "**Efendim, Âsım'ı da var mı?**" der. Misafir "evet" sadedinde gülümser.

Hasan ÇOPUR ağabeyimiz bunu anlatırken bile ter içindeydi, heyecanını yeniden yaşıyordu. Çünkü misafir meşhur mûsikîşinas bestekarlarımızdan Yesârî Âsım ARSOY'dur.

Yesârî Âsım ARSOY
(1900-1992)